

ILLYÉS GYULA ÉS VAS ISTVÁN LEVÉLVÁLTÁSA A NEHÉZ SZERELEM-RŐL

Tihany, 1967. június 6.

Kedves István,

előző este, hogy könyvedet Flóra lehozta, Tiborékkal voltunk együtt. Ő már jól benne volt az olvasásban. „A leghitelesebb könyv a korszakunkról” – mondta, s hosszan, szépen részletezte, miért hiteles. „A szellemi igény teljes felkészültségével ábrázol és magyaráz.” Így igaz.

Magam is őszinte csodálattal és tisztelettel olvastam *újra* – mert hisz nagy részét láttam már a folytatásokban. Aki jól gondolkodik, jól ír, jól világít. Őszinteséged is legfegyverző. Valaki végre, aki nem ön-igazol, nem ön-dicsér, nem tetszeleg s nem riszál.

Babitsról szólva – hogy nem bocsátott meg! – nincs igazad. Erre én is egyik tanú vagyok. Emelkedettebb lelket – innen nézve főképp – alig láttam.

Elkésve hallottam, hogy a rám vonatkozó részből a *Kortársban* kihagyattak néhány passzust. Bántott, de már késő volt. Bár ebben is van mellé-látás. Az a bírálat – a KÜLVÁROSI ÉJ-ről – első írás volt József Attiláról a *Ny.*-ban (a visszatérésének útját készítette volna) a Babitsot ért támadás után. Épp ekkor láttam én B. nagyságát, nagylelkűségét. Hisz utána jelent meg a *Ny.*-ban az ÓDA. Basch erről hőven írt.

De – őszintén gratulállok, kívánok sikert!

A többiről egyszer – ha rávisz a férfiszemérmesség – élőszóval! Örültem emlékeinknek ezért is, közösek.

Kézcsók, *baráti* ölelés

Illyés Gyula

1967. június 16.

Kedves Gyulám,

gondolhatod, hogy megörültem nagylelkű levelednek. Köszönöm.

Ezt a nagylelkűséget nem szabadna további próbára tenni – mégis néhány sort a József Attila-kérdésről. Nem mintha kétségbe vonnám, amit erről írsz. De Te belülről láttad a szándékokat, én távolabbról, kívülről látom a történet logikáját. Hiszen éppen az volt a jellemző, hogy mindnyájan jóhiszeműen és gyanútlanul voltunk hozzá igazságtalanok és tagadtuk meg tőle azt, ami járt neki. Bahits, tudom, később – az én történetem pillanatánál később – megbocsátott neki, fél szívvel. Olvastam Basch tanulmányát a kérdésről: azt hiszem, tények és elképzelések kibogozhatatlan szövedéke. A *kis Baumgartenre* nem tud meggyőző magyarázatot. A félszívűség legcsüggesztőbb megnyilvánulása a J. A. halála után tett nyilatkozat volt. Bár fölényesebb lett volna – mint pl. Gide a Proust halála után írt MEA CULPÁ-ban.

Nem hiszem, hogy lehet Babitsot nagyobbra tartani, mint ahogy én tartom. Egyet-értek Veled abban, hogy a kortárs világirodalomnak – és nemcsak innen nézve – legnagyobb, legúsztabb szelleme volt. De ember volt – legmeghatóbb tulajdonságai tették a legfeltűnőbb árnyékot. Én ebben a kísérletemben megpróbáltam függetlenül a legendateremtő magyar hagyománytól és a nagyságot is háromdimenziósan, a *chiaroscuro* technikájával érzékeltetni. Így „ábrázoltalak” Téged is – még Etit is.

Ha felhasználom ezt az alkalmat arra, hogy a verseidről beszéljek, ez igazán nem viszonzás akar lenni – nevelés is volna –, inkább csak engedélynek fogom fel a leveledet arra, hogy beszélhetek erről.

Gyulám, az elmúlt évtizedben lettél igazán nagy költő. A NEHÉZ SZERELEM-ből talán kiderül, mennyire csodáltam korai költészetedet is – de ennek a nagyságnak a lehetőségét nem láttam benne. Én talán a FEKETE, FEHÉR címűt (jól emlékszem?) szeretem legjobban, de mindegyik „eresztésed” lenyűgöző – a legnagyobb a HA SZEMBEN ÜLSZ VELEM és a csodálatos HIMNUSZ A NÓKHÖZ.

Órizz meg ezt az irigylésre méltó erődet – ennél jobbat nem is kívánhatok.
Szeretettel ölel hálás híved

Vas István

Csukás István

ÉJFÉL UTÁN NE FÉLJ?

És előtte? Hogy is van ez, szívem mint a nyúl
remeg, oda se figyelve, fél bizony vadul,

közben persze ezt-azt csinállok, élek, ahogy lehet,
véres habból ellebegő szappanbuborék-verseket,

majd zavartan letörlöm, gondolva finom mosolyodra,
hogy hány tonna semmiből is lesz újabb hány tonna,

mert minden trükk ismert, minden fogás ósdi,
de a menekülő szív, de a félelem valódi,

mert túl könnyű minden vers, túl nehéz a vers,
széteső szavaim közé most is csöndet keversz,

a havas fák között holdbeli kávéház nyílik,
ámulva figyellek, ifjú költő, ahogy illik,

ülsz az asztalfőn, nem számít, bölcsen legyintgetve
a földöntúli felfoghatatlan időkre, terekre,

mert újra jön tavasz, nyár, ősz, s újra hó,
csak ez a költemény lesz végleg az utolsó –

fölemelsz és előléptetsz minket, mint annyiszor:
most lett belőlünk elárvult és szomorú utókor.